

Міністерство охорони здоров'я України
Запорізький державний медичний університет
Кафедра фармакології та медичної рецептури

ЗАГАЛЬНА РЕЦЕПТУРА

*Рекомендації для студентів медичних та фармацевтичних факультетів
очної та заочної форми навчання*

м. Запоріжжя
2010

Автори: Зав. кафедри, проф. І. Ф. Беленичев, проф. Дунаєв В. В., проф. Стец В. Р., доц. Н. В. Бухтіярова, доц. С. Д. Тржецинський, ст. викл. С. В. Павлов, ас. А. В. Тихоновський, ас. А. А. Єгоров, ас. М. О. Єгорова, ас. О. П. Соколик, ас. Р. Л. Кулініч

У навчальному посібнику представленні поняття про основні лікарські форми, розглядаються правила виписування їх в рецептах, приведені загальні відомості про ліки і Державну фармакопею України.

Посібник призначений для студентів медичного та фармацевтичного факультету очної та заочної форми навчання.

Рецензент: зав. кафедрою клінічної фармакології, фармакотерапії і клінічної фармації проф. О.В. Крайдашенко

Рекомендації затверджені центральною методичною Радою ЗДМУ
(протокол № _____ від _____ 20__ р.)

Основні відомості про лікарські форми, речовини, засоби та препарати

Рецептура — розділ лікознавства про правила виписування ліків.

Ліки виготовляються і застосовуються в лікувальній практиці в різних лікарських формах.

Лікарська форма — це надана лікарському засобу або лікарській рослинній сировині зручна для застосування форма, при якому досягається необхідний лікувальний або профілактичний ефект.

По консистенції розрізняють такі лікарські форми:

1. Тверді — порошки, пігулки, драже, гранули, карамелі, пастили, пілюлі, плівки (пластинки), сухі і густі екстракти.

2. М'які — мазі, пасти, гелі, креми, супозиторії, пластирі.

3. Рідкі — розчини, настої, відвари, емульсії, суспензії, настойки, рідкі екстракти, лініменти, мікстури, новогаленові препарати, бальзами, лосьйони, рідкі органопрепарати, сиропи.

Окремо виділяють:

4. Капсули.

5. Лікарські форми для ін'єкцій.

6. Аерозолі.

7. Збори лікарські.

Один і той же лікарський засіб може бути призначений в різних лікарських формах. При виготовленні лікарських форм як наповнювач використовують індиферентні формоутворювальні речовини.

Лікарська речовина — індивідуальна хімічна сполука або біологічна речовина, яка може використовуватися як лікарський засіб.

Лікарський засіб — фармакологічний засіб, який включає одне або декілька лікарських речовин і дозволено відповідним органом даної країни для застосування з метою лікування, профілактики або діагностики захворювання.

Лікарський препарат - лікарський засіб в певній лікарській формі.

Лікарська сировина — частини рослин, органи тварин, продукти мінерального, бактерійного, грибкового походження, з яких виготовляють лікарські препарати. Лікарська сировина також має бути дозволене до застосування Фармакопейним комітетом.

Препарати, що виготовляються з лікарської рослинної сировини простою обробкою (висушування, подрібнення), називаються простими (наприклад, порошок з листя або лікарський збір). Галеновими називаються препарати, що виготовляються при складній обробці лікарської сировини для вивільнення біологічно активних компонентів і часткового звільнення від баластних речовин. До галеновими препаратів відносять: настої, відвари, настойки, екстракти. Дані препарати містять ряд домішок (білки, слизи, фарбувальні речовини), які послаблюють дію лікарських речовин і перешкоджають їх парентеральному застосуванню. Новогаленові препарати практично не містять баластних речовин, є найбільш очищеними і можуть застосовуватися парентеральний. Більшість використовуваних препаратів є індивідуальними. Вони складаються з біологічно активних індивідуальних хімічних сполук, які можуть міститися в багатьох рослинах і (або) можуть бути отримані синтетичним шляхом.

Поняття про державну фармакопею

Фармакопея (від греч. pharmakon — ліки, отрута і poieo-роблю) — це збірка обов'язкових загальнодержавних стандартів і положень, що нормують якість лікарських засобів, лікарської сировини і препаратів, а також правил виготовлення, зберігання, контролю і відпустки лікарських засобів.

Державна фармакопея (далі — Фармакопея) має законодавчий характер і періодично перевидається, оскільки міняється номенклатура лікарських засобів. Підготовку і видання Фармакопеї веде Фармакопейний комітет. Фармакопея рекомендує міжнародну хімічну, латинську номенклатуру лікарських речовин згідно рекомендаціям ВОЗ. Вимоги до лікарських препаратів складаються з урахуванням існуючих міжнародних стандартів, сформульованих в Міжнародній фармакопеї ВОЗ. Міжнародна фармакопея не має законодавчої функції.

Загальні правила дозування лікарських речовин

У рецептурі за одиницю маси прийнятий один грам (1,0), за одиницю об'єму — один мілілітр (1 ml).

Якщо до складу лікарського препарату входить лікарська речовина в краплях, то кількість крапель позначають римською цифрою, перед якою пишуть *gtts* (скорочено від *guttas*).

Якщо до складу лікарського препарату входить лікарська речовина, що дозується в одиницях дії, то в рецепті замість вагових кількостей вказують число одиниць дії — *ОД*.

При дозуванні лікарських речовин використовують величини, які менші, ніж один грам:

0,1 – 100 міліграм – 1 дециграм
0,01 – 10 міліграм – 1 сантиграм
0,001 – 1 міліграм
0,0001 – 1 дециміліграм
0,000001 – 1 мікрограм – 1 сантиміліграм

Доза — це кількість лікарської речовини, введеної в організм. Розрізняють дози, що призначаються на один прийом — разові, протягом доби — добові, на курс лікування — курсові. Кожна з цих доз може бути середньою терапевтичною, вищою терапевтичною або мінімальною (пороговою). Середньою терапевтичною називається ефективна доза, що викликає певний терапевтичний ефект. Вищою терапевтичною називається доза лікарського засобу, що не досягає його мінімальної токсичної дози і умовно прийнята за найбільшу допустиму для введення в організм. Мінімальна, або порогова, доза — це найменша доза, що викликає зміни на рівні організму, що виходять за межі фізіологічних реакцій.

Величина терапевтичної дози може мінятися залежно від віку, ваги, шляхів введення лікарської речовини, бажаного терапевтичного ефекту.

Рецепт та його структура.

Рецепт — це письмове звернення лікаря в аптеку про відпустку хворому лікарського засобу в певній лікарській формі (лікарського препарату) з вказівкою дозування і способу його застосування.

Рецепт являється офіційною формою зв'язку між лікарем (лікувальною установою) і фармацевтом, провізором (аптекою). Рецепт — це форма лікарської документації, являється медичним і юридичним документом. При виникненні сумнівів з приводу правильності лікування рецепт може служити виправдувальним документом, що свідчить на користь лікаря. У разі безкоштовної відпустки лікарських засобів рецепт є ще і фінансовим документом і служить підставою для розрахунків між аптеками і лікувальними установами.

На рецепті обов'язково мають бути штамп з найменуванням установи, печатка цієї установи «Для рецептів» і особиста печатка лікаря. Бланки побудовані таким чином, що вони заповнюються лікарем і фармацевтом. Власне рецепт заповнює лікар, а відмітки про вартість, приготування ліків відбувається фармацевтом в аптеці.

Рецепт складається з 5 частин.

1. Першу частину рецепту (*imscriptio* — напис) складають дата виписки, прізвище і ім'я хворого, його вік і адреса (або N медичної карти), прізвище і ініціали лікаря.
2. Друга частина (*invocatio*) — це звернення лікаря до фармацевта. Тут пишеться слово *Resipe*: (скорочено *Rp.*), що означає «взьми».
3. Третя частина (*praescriptio*) містить перерахування лікарських речовин, що входять до складу даної лікарської форми:
 - основна речовина — *Basis*, що діє;
 - допоміжна індиферентна речовина — *Adiuvans*;
 - коригуюча індиферентна речовина, що виправляє органолептичні властивості ліків, *-Comgens*;
 - формоутворююча індиферентна речовина *-Constituent*.
4. Четверта частина (*subscription* — це вказівка фармацевтові, в якій лікарській формі мають бути відпущені ліки.

Друга — четверта частина рецепту заповнюються на латинській мові.

5. П'ята частина рецепту (*signatura* — позначення) — розпорядження про спосіб і час вживання даних ліків. Воно починається словом *Signa* (скорочено *S.*), за яким слідує:

- 1) дозування (по 1 порошку, по 1 столовій ложці, по 10 крапель і т. д.);
- 2) частота прийому (скільки разів на день);
- 3) час прийому (до їжі, на ніч, при нападі);
- 4) спосіб застосування (внутрішньовенно, в порожнину кон'юнктиви і т. д.);
- 5) особливості застосування (вводити повільно, запити 1/2 стакана теплої води і т. д.).

Виправлення в рецепті не допускаються. Рецепт закінчується підписом лікаря.

При дозуванні рідкого лікарського засобу застосовуються такі виміри:

1 столова ложка = 15 мл

1 десертна ложка = 10 мл

1 чайна ложка = 5 мл

1 мл водного розчину = 20 крапель

1 мл спиртового розчину = 50 крапель

1 мл масляного розчину = 30 крапель

У тих випадках, коли виникає необхідність прискореного виготовлення і відпуску ліків, в лівому верхньому кутку рецептурного бланка пишуть «**Cito**» (швидко) або «**Statum**» (негайно). Слова підкреслюють або ставлять знак оклику.

При необхідності повторення лікарського пропису на рецепті вказується також в лівому верхньому кутку «**Repetatur**» (хай буде повторено), «**Bis repetatur**» (хай буде повторено двічі) або «**Semper repetatur**» (хай повторюється завжди).

Коли лікар виписує ліки для себе, на рецепті пишуть «**Pro auctore**» (для автора).

Розрізняють скорочені і розгорнені лікарські прописи. У **розгорненому лікарському рецепту** перераховують всі вхідні в лікарський препарат інгредієнти і їх кількості. У **скороченому лікарському рецепту** вказують спочатку лікарську форму, потім назву лікарського засобу, концентрацію (якщо потрібно) і кількість, тобто не вказуються допоміжні, коригуючі і формоутворювальні індиферентні речовини.

Лікарські препарати, що випускаються хіміко-фармацевтичною промисловістю по фармакопейним прописам, називають **офіціальними** (від *officina* – аптека). Ці препарати виписуються в скороченій формі. Лікарські препарати, що виготовляються в аптеці строго по рецепту, складеному на розсуд лікаря, з перерахуванням всіх інгредієнтів лікарської форми, називають **магістральними** (від *magister* — вчитель). Ці препарати виписуються в розгорненій формі. У практичній діяльності рекомендується користуватися готовими лікарськими формами (офіціальними препаратами і скороченими лікарськими прописами). У педіатричній практиці магістральними препаратами користуються частішим, оскільки Фармакопея в більшості випадків складена з розрахунком на доросле населення.

Лікарські форми можуть бути дозованими і не дозованими. **Дозованими** лікарськими формами називають ті форми, для яких в рецепті приводиться доза лікарського засобу на один прийом і потім слідує **-Da tales doses numero...** (*D. t. d. N...*) — «Дай таких доз числом...». **Не дозованими** лікарськими формами називають ті форми, для яких в рецепті лікарський засіб виписується загальною кількістю на всі прийоми. Пацієнт винен сам ділити його на відповідне число прийомів, про що вказується в сигнатурі (по 1 столовій ложці, по 10 крапель і т. д.).

Фармацевтична та фармакологічна взаємодія лікарських речовин.

На практиці дуже часто доводиться застосовувати одночасно декілька лікарських препаратів або готувати лікарські препарати, що включають декілька інгредієнтів.

При цьому необхідно враховувати, що між речовинами можуть відбуватися різні види взаємодії. Розрізняють фармацевтичну і фармакологічну несумісність лікарських речовин.

Фармацевтична несумісність має на увазі взаємодія лікарських речовин поза організмом людини. Вона підрозділяється на фізико-хімічну і хімічну несумісність. **Фізико-хімічна** несумісність характеризується тим, що при змішуванні виписаних інгредієнтів неможливо приготувати необхідну лікарську форму (наприклад, приготування розчину з рідин, що не змішуються). **Хімічна несумісність** спостерігається тоді, коли виписані речовини вступають в хімічну реакцію з утворенням неактивних, отруйних речовин або речовин з іншим типом дії.

Фармакологічна несумісність має на увазі взаємодія лікарських речовин в організмі людини, що може супроводжуватися ослабленням основної дії, появою додаткових побічних ефектів, підвищенням токсичності і так далі

Прийняті скорочення латинських слів та виразів.

У рецептах допустимі скорочення, але тільки такі, які не можуть викликати які-небудь непорозуміння. Скорочувати слова слід на приголосній літері, за наявності подвійних приголосних — на другій літері.

У таблиці 1. надані прийняті скорочення латинських позначень в рецепті.

Таблиця 1

Скорочення	Повне написання	Переклад
1	2	3
aa	ana	порівну
Ac.	Acidum	кислота
amp.	ampulla	
Aq.	Aqua	вода
Aq. purif.	Aqua purificatae	Вода очищена
cort.	cortex	кора
D.	Da (Detur)	Видай, відпусти Хай буде видано
D. t. d N.	Da (Dentur) tales doses	Дай таких доз
D.S.	Da. Signa. (Detur. Signetur.)	Видай. Познач.
Dec.	Decoctum	відвар
Dragee	Dragee	драже
Emuls.	Emulsum	емульсія
Empl.	Emplastrum	пластир
Extr.	Extractum	екстракт
fl	flos	квітка
fol.	folium	лист

fruct.	fructus	плід
gtts	guttas	капіж (вин. п. мн. ч.)
hb.	herba	трава
in amp.	in ampullis	у ампулах
in caps. amyl.	in capsulis amylaceis	у крохмальних капсулах
in caps. gel.	in capsulis gelatino sis	у желатинових капсулах
in ch. cer.	in charta cerata	у вощеному папері
in ch. paraff.	in charta paraffanata	у парафіновому папері
in obi.	in oblatis	у облатках
Inf.	Infusum	настій
Linim.	Linimentum	лінімент
Liq.	Liquor	рідина
M.	Misce	Змішай
M. D. S.	Misce. Da. Signa.	Змішай. Дай. Познач.
M.f.	Misce ut fiat	Змішай, щоб вийшло
Ol.	Oleum	масло
Past.	Pasta	паста
Pil.	Pilula	пілюля
Pulv.	Pulvis	порошок
q.s.	quantum satis	скільки буде потрібно
rad.	radix	корінь
Rp.	Recipe	Візьми

rhiz.	rhizoma	кореневище
S.	Signa (Signetur).	Познач.
sicc.	siccus (-a, -urn)	сухий (-а, -е)
sem.	semen	насіння
sicc.	siccus	сухий
simpl.	simplex	простий
Sir.	Sirupus	сироп
Sol.	Solutio	розчин
Steril.	Sterilisetur!	Хай буде простерилізовано!
Supp.	Suppositorium	супозиторії
Susp.	Suspensio	суспензія
Tab.	tabuletta	пігулка
T-ra, Tinct.	Tinctura	настойка
Ung.	Unguentum	мазь
ut.f.	ut fiat	щоб вийшло

Пігулка (TABULETTA)

Пігулка — тверда дозована лікарська форма, що виробляється фабрично-заводським шляхом способом пресування лікарських і допоміжних (цукру, крохмалю, натрію гідрокарбонату і ін.) речовин, призначена для внутрішнього застосування. Всі пігулки офіційні.

Іноді пігулки можуть бути використані для зовнішнього або ін'єкційного застосування, і те тільки після попереднього розчинення у відповідному розчиннику. Окрім цього, пігулки можуть застосовуватися під язик (сублінгвально), за щоку (трансбуккально) або в піхві (вагінально).

Допоміжні речовини, що додаються на заводі для збільшення маси пігулки або для поліпшення фармакокінетики лікарської речовини, в рецепті не вказуються.

Переваги даної лікарської форми:

- зберігається тривалий час;
- маскує неприємний смак препаратів;
- дозволяє точно дозувати лікарські речовини;
- пролонгована дія лікарської речовини;
- забезпечує послідовне всмоктування лікарських речовин
- портативна.

Недоліком даної лікарської форми є зміна хімічного складу складових частин, забарвлення або розчинності пігулок при тривалому зберіганні.

Пігулки простого складу

Пігулки простого складу містять одну лікарську речовину.

Правила виписування. Виписуються пігулки трьома способами.

А. Після позначення **Rp.:** вказують назву лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, його разову дозу в грамах. На другій строчці слідує розпорядження про кількість пігулок, що призначаються, — **D. t. d N. ... in tabulettis (in tab.)** (Дай таких доз числом ... у пігулках). Третя строчка — сигнатура (**S.**)

Rp.: Digitoxini 0,0001

D. t.d. N. 12 in tab.

S. По 1 пігулці 2 рази на день

Б. Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Tabulettae, Tab.**), потім назва лікарської речовини також в родовому відмінку з великої літери і його разову дозу в грамах. Друга строчка — позначення числа пігулок — **D. t. d N....** (Дай таких доз числом...). Третя строчка — сигнатура (**S.**).

Rp.: Tab. Digitoxini 0,0001

D. t. d. N. 12

S. По 1 пігулці 2 рази на день.

В. Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Tabulettae, Tab.**), потім назва лікарської речовини також в родовому відмінку з великої літери і його разову дозу в грамах, та кількість пігулок **N....** Друга строчка **D. S.** — сигнатура

Rp.: Tab. Digitoxini 0,0001 N. 12

D. S. По 1 пігулці 2 рази на день.

Пігулки складного складу

Пігулки складного складу містять дві і більше за лікарських речовин.

Правила виписування

Виписуються пігулки складного складу таким чином: після позначення **Rp.:** вказують назву лікарського речовини з великої літери в родовому відмінку, його разову дозу в грамах. На другій строчці вказують назву наступної лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, його разову дозу в грамах (і т. д.). Потім слідує розпорядження про кількість пігулок, що призначаються — **D. t. d. N.... in tabulettis (in tab.)** (Дай таких доз числом ... у пігулках). Далі — сигнатура (**S.**).

Rp.: Amidopyrini 0,25

Coffeini 0,03

Phenobarbitali 0,02

D. t. d. N. 10 in tab.

S. По 1 пігулці при головному болі.

Пігулки складного складу з комерційною назвою.

Більшість пігулок складного складу мають спеціальні комерційні назви, тому що перераховувати велику кількість лікарських речовин не завжди зручно.

Правила виписування.

При виписуванні таких пігулок пропис починають з назви лікарської форми в родовому відмінку множини з великої літери (**Tabulettarum**), потім вказують назву пігулок в лапках з великої літери в називному відмінку і їх кількість. Дозу таких пігулок не вказують. Якщо ж існує декілька різних дозувань одних і тих же пігулок, то дози всіх складових лікарських речовин підсумовуються і дане число, виражене в міліграмах, входить до складу назви препарату. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і далі слідує сигнатура.

Rp.: Tabulettarum «Nicovertinum» N. 20

D. S. По одній пігулці 2 рази на день.

Rp.: Tab. «Biseptolum-960» N. 20

D. S. По одній пігулці 2 рази на день.

Пігулки, що вкриті оболонкою.

Пігулки можуть бути покриті оболонкою (Tabulettae obductae). Для цього використовують пшеничну муку, крохмаль, цукор, харчові барвники і ін. Оболонка призначена для поліпшення зовнішнього вигляду, усунення неприємного смаку або для вивільнення лікарських речовин у відповідних відділах травного тракту.

Пігулки, що покриті оболонкою, не розчинною в шлунку і розчинною в кишечнику, носять назву «Фільм-пігулки» (Filmtabulettae).

Rp.: Tabulettae Tetracyclini obductae 0,25

D. t. d. N. 20

S. По 1 пігулці після їжі 4 рази на день.

Rp.: Rytmogenat 0,3

D. t. d. N. 20 in filmtabulettis

S. По 1 пігулці 2 рази на день.

Пігулки пролонгованої дії.

Для збільшення тривалості дії, більш рівномірного надходження лікарського засобу до кров'яного потоку, повільнішого наростання концентрації в плазмі крові і для кращої переносимості розроблені пігулки пролонгованої дії. Вони зазвичай призначаються 1—2 рази на добу. Збільшення тривалості дії лікарської речовини досягається декількома способами.

А. Пігулки можуть бути багаточаровими, що забезпечує послідовне всмоктування лікарської речовини і продовження його дії.

Б. Таблетки можуть складатися з мікродраже або мікрокапсул, що також забезпечує послідовне вивільнення лікарської речовини і послідовне всмоктування, оскільки частина мікрокапсул або мікродраже швидко розпадається при вживанні, а частина - розпадається поступово.

В. У пігулці лікарська речовина може поєднуватися з полімерним носієм, що забезпечує дозоване вивільнення лікарської речовини в шлунково-кишковому тракті.

Пігулки з пролонгованою дією носять назву: депо-пігулки (depo-), пігулка-лонг (-long) або пігулка-ретард (-retard). Дані терміни можуть входити в назву лікарського препарату або приєднуватися до назви лікарської форми. Такі пігулки не можна розламувати, жувати або розчиняти у воді.

Rp.: Cisday 0,04

D. t. d. N. 20 in tabulettis-retard

S. По 1 пігулці в день.

Драже (DRAGEE)

Драже — тверда дозована лікарська форма для внутрішнього застосування, що виробляється фабрично-заводським шляхом способом багатократного нашаруванням лікарських і допоміжних речовин на гранули. Усі драже офіційні.

В якості допоміжних речовин використовують цукор, пшеничну муку, какао, харчові лаки і ін. Допоміжні речовини в рецепті не вказуються.

Драже може бути покриті оболонкою для захисту лікарської речовин від дії шлункового соку.

Драже простого складу.

Драже простого складу містить одну лікарську речовину і виписується аналогічно другому способу виписування рецепту на пігулки.

Правила виписування.

Пропис завжди починається з назви лікарської форми. Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Dragee**), потім назва лікарської речовини також в родовому відмінку з великої літери і його разову дозу в грамах. Друга строчка — позначення числа драже — **D. t. d. N...** (Дай таких доз числом ...). Третя строчка — сигнатура (**S.**).

Rp.: Dragee Diazolini 0,05

D. t. d N. 20

S. По 1 драже в день.

Драже складного складу з комерційною назвою.

Драже складного складу мають спеціальні комерційні назви, щоб уникнути перерахування вхідних в їх склад лікарських речовин. Виписуються такі драже аналогічно складним пігулкам з комерційною назвою.

Правила виписування.

Пропис починають з назви лікарської форми в родовому відмінку множини з великої літери (**Dragee**), потім вказують назву драже в лапках з великої літери в називному відмінку і їх кількість. Дозу у таких драже не вказують. Друга строчка починається **D. S.**, і далі слідує сигнатура.

Rp.: Dragee «Pananginum» N. 50

D. S. По 1 драже 3 рази на день.

Порошок (PULVIS)

Порошок — тверда лікарська форма для внутрішнього, зовнішнього і ін'єкційного застосування, що володіє властивістю сипучості. Порошок може бути офіційним і магістральними, дозованими і не дозованими.

Порошок може бути використаний для ін'єкційного застосування тільки після попереднього розчинення у відповідному розчиннику і з дотриманням стерильності.

У порошках не виписуються гігроскопічні речовини, речовини, які при взаємному змішуванні утворюють вологі або легкоруйнівні маси.

Розрізняють:

1. Порошок простий (складається з однієї лікарської речовини) і складний (складається з декількох лікарських речовин);
2. Порошок розділений, або дозований (розподілені на окремі дози), і не розділені, або не дозовані (виписуються загальною масою);
3. Порошки для внутрішнього і зовнішнього застосування (присипки);
4. Великі, дрібні і найдрібніші порошки.

Переваги даної лікарської форми:

- дозволяє точно дозувати лікарські речовини;
- більшість зберігається тривалий час;
- легко виготовляється;
- відносно дешева.

Не дозовані порошки.

Не дозовані порошки виписуються загальною масою **від 5 до 100 г**. Кількість порошоків на один прийом вказується в сигнатурі. Виписуються в не розділених порошках такі лікарські речовини, які не сильнодіючі і не вимагаючи точного дозування. Використовуються частішим зовнішньо, рідше – внутрішньо. Для зовнішнього застосування переважно використовують дрібні порошки, оскільки вони не надають місцевої подразнювальної дії і мають більшу адсорбуючу поверхню в порівнянні із звичайним порошком.

А. Простий не дозований порошок.

Простий не дозований порошок складається з однієї лікарської речовини.

Правила виписування

При виписуванні таких порошоків після позначення **Rp.:** вказують назва лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його загальна кількість в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і далі слідує сигнатура. **Назва лікарської форми в рецепті не вказується.**

Rp.: Kalii permanganatis 5,0

D. S. Для приготування розчинів.

Б. Складний не розділений порошок.

Складний не розділений порошок складається з двох і більш лікарських речовин.

Правила виписування.

При виписуванні таких порошоків після позначення **Rp.:** вказують назву однієї лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його загальну кількість в грамах або одиницях дії. На другій строчці — назва наступної лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його загальну кількість в грамах або одиницях дії і так далі. Потім вказується **M. f. pulvis** (Змішай, щоб вийшов порошок). Далі слідує **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Benzylpenicillinum-natrii 125 000 OD

Aethazoli 5,0

M. f. pulvis

D. S. По 1/4 пороша через кожних 4 години для вдунання внесення.

В. При виписуванні в не розділених порошках речовин, які не можуть використовуватися в чистому вигляді, а тільки в визначеній концентрації, необхідно добавляти формоутворюючі, індиферентні речовини. В не дозованих порошках для зовнішнього використання (присипках) можуть бути використані такі індиферентні речовини: крохмаль (Amylum), тальк (Talcum), біла глина (Bolus alba), оксид цинку (Zincum oxydum).

Якщо необхідно виписати 50 г присипки, яка складається з 2% борної кислоти, то після розрахунків оформлюють рецепт: розгорнутий спосіб

1. 100% - 50 г $X = 50 \times 2 : 100 = 1$ г (борної кислоти)

2% - X г

Rp. Ac. borici 1,0

Talci ad 50,0

M.f. pulv. subtil.

D.S. Присипати уражені ділянки шкіри

Складний не дозований порошок (присипка – *aspersio, aspersionis*), який складається тільки з двох інгредієнтів, можна виписати скороченим способом:

Rp. Aspers. Ac. borici 2% 50,0

D.S. Присипати уражені ділянки шкіри.

Розділений порошок.

Розділений порошок розділений на окремі дози в аптеках або на фармацевтичному заводі. Середня маса розділеного порошку зазвичай коливається від 0,3 до 0,5, але не має бути менше **0,1**, порошок з рослинної сировини не має бути меншим за **0,05**.

А. Простий розділений порошок

Простий розділений порошок складається з однієї лікарської речовини.

Правила виписування.

При виписуванні таких порошоків після позначення **Rp.:** вказують назву лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах. На другій строчці дається вказівка про кількість порошоків: **D. t. d N....** (Дай таких доз числом ...). Третя строчка — сигнатура (**S.**).

Rp.: Pancreatini 0,6

D. t. d N. 24

S. По 1 порошу 3 рази на день до їжі.

Б. Складний розділений порошок.

Складний розділений порошок складається з декількох лікарських речовин.

Правила виписування

При виписуванні таких порошоків після позначення **Rp.:** вказують назву однієї лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах. На другій строчці — назва наступної лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах і так далі. Потім вказується **M. f. pulvis** (Змішай, щоб вийшов порошок). Потім дається вказівка про кількість порошоків: **D. t. d. N....** (Дай таких доз числом ...). Остання строчка — сигнатура (**S.**).

Rp.: Codeini phosphatis 0,015

Natrii hydrocarbonatis 0,3

M. f. pulvis

D.t.d. N. 10

S. По 1 порошу 3 рази на день

В. При виписуванні порошоків дітям або при виписуванні сильнодіючих лікарських речовин, доза яких менше **0,1**, для збільшення маси порошку додають індиферентні речовини (наприклад, цукор — **Saccharum** або глюкозу — **Glucocum**) в кількості **0,3** для отримання середньої маси порошку.

Rp.: Dibazoli 0,02

Sacchari 0,3

M. f. pulvis

D.t.d. N. 10

S. По 1 порошу 3 рази на день.

Г. Порошки рослинного походження

Правила виписування

Рецепт порошоків рослинного походження починають з назви лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Pulveris**), далі вказують частину рослини в родовому відмінку з маленької літери і назву рослини також в родовому відмінку з великої літери.

До порошоків рослинного походження (з листя, коріння і ін.) індиферентні речовини (наприклад, цукор — **Saccharum** або глюкозу — **Glucocum**) в кількості **0,3** додають в тому випадку, якщо маса порошку менше **0,05**.

Rp.: Pulveris radicis Rhei 0,06

D. t. d. N. 24

S. По 1 порошу на ніч.

Складний порошок з комерційною назвою.

Порошки складного складу мають спеціальні комерційні назви, щоб уникнути перерахування вхідних в їх склад лікарських речовин. Виписується такий порошок аналогічно складним пігулкам з комерційною назвою.

Правила виписування

Рецепт починають з назви лікарської форми в родовому відмінку з великої літери в множині (**Pulverum**), якщо порошок розділений, і в однині (**Pulvis**) у разі не розділеного порошку. Потім вказують назву порошку в лапках з великої літери в називному відмінку. Далі, якщо порошок розділений, слідує його кількість (**N....**) або, якщо порошок не розділений, його загальна маса. Дозу у таких порошках не вказують. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і далі слідує сигнатура.

Rp.: Pulverum «Regidronum» N. 10

D. S. По 1 порошу 3 рази на день, заздалегідь розчинивши в 1/2 стаканах води.

Rp.: Pulvis «Galmaninum» 50,0

D. S. Для присипки.

Гранули (GRANULAE)

Гранули — тверда не дозована лікарська форма, у вигляді однорідних частинок округлої, циліндрової або неправильної форми, отримувана фабрично-заводським шляхом, призначена для внутрішнього застосування. Всі гранули офіціальні.

Як допоміжні речовини при виробництві гранул використовують цукор, гідрокарбонат натрію, крохмаль, харчові фарбники і ін. У рецепті допоміжні речовини не вказуються. У гранулах випускають лікарські речовини, що володіють неприємним смаком, запахом або місцево-дратівливою дією, але що мають низьку токсичність. Дозуються гранули чайними або столовими ложками, перед вживанням більшість гранул розчиняють.

Гранули простого складу

Гранули простого складу містять одну лікарську речовину.

Правила виписування

При виписуванні таких гранул після позначення **Rp.**: вказують назву лікарської форми в родовому відмінку множини з великої літери (**Granularum**), потім назва лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його загальна кількість в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і далі слідує сигнатура.

Rp.: Granularum Natrii para-aminosalicylatis 100,0

D. S. По 1 чайній ложці 3 рази на день через 1 годину після їжі.

Гранули складного складу з комерційною назвою

Гранули складного складу містять декілька лікарських речовин і мають комерційну назву, що дозволяє не перераховувати всі лікарські речовини, що входять до складу даного препарату.

Правила виписування

При виписуванні таких гранул після позначення **Rp.**: Вказують назву лікарської форми в родовому відмінку множини з великої літери (**Granularum**) потім назва лікарської речовини в лапках з великої літери в називному відмінку і його загальна кількість в грамах. Якщо на фармацевтичному заводі гранули розділені на дози і знаходяться в окремих пакетиках, то після; назви лікарської речовини вказується кількість пакетиків (**N ...**). Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і далі слідує сигнатура.

Rp.: Granularum «URALYT-U» 280,0

D. S. По 1 мірній ложці вранці і вдень після їжі (попередньо розчинити в стакані води).

Rp.: Granularum «ASPO-C forte» N. 10

D. S. Вміст пакетика розчинити в стакані теплої води, випити протягом дня.

Мазь (UNGUENTUM).

Мазь — м'яка не дозована лікарська форма, що має в'язку консистенцію, призначена для зовнішнього застосування. Мазі можуть бути офіціальними і магістральними.

Мазь складається з основної речовини (**Basis**) і формоутворюючої індиферентної речовини (**Consti-tuens**), яка називається мазевою основою. Як мазеву основу використовують:

- 1) вазелін (**Vaselinum**);
- 2) ланолін (**Lanolinum**);
- 3) парафін твердий (**Paraffinum solidum**);
- 4) масло вазелінове (**Oleum Vaselini**);
- 5) нафталанну мазь (**Unguentum Naphthalani**);
- 6) свинячий жир (**Adeps suillus depuratus**);
- 7) бджолиний віск жовтий і білий (**Cera flava, Cera alba**);
- 8) спермацет (**Cetaceum**) та інш.

Ці речовини володіють високою мазевою здатністю, добре змішуються, не реагують з лікарськими речовинами, не змінюють своїх властивостей під впливом світла і повітря. Мазеві основи не тільки додають мазям відповідну консистенцію, але і самі можуть надавати місцеву дію (протизапальну, противозудну, антисептичну і ін.).

Недоліком даної лікарської форми є складність дозування і не гігієнічність способу застосування.

Якщо при виписуванні рецепту на магістральну мазь лікар не вказує мазеву основу, то така мазь готується на **вазеліні**. Для очних мазей як основа застосовують суміш, що складається з 1 частини безводного ланоліну і 9 частин вазеліну сорту «для очних мазей» (таку основу також можна не вказувати). **Загальна кількість мазі для лікування шкірних захворювань складає 20,0—100,0, очній мазі — 5,0—10,0.**

Розрізняють прості і складні мазі, які виписуються в скороченій або розгорненій формі.

Мазі простого складу

Прості мазі складаються з двох інгредієнтів: діючої речовини і основи.

А. Скорочена форма пропису

Скорочено виписуються всі офіційні мазі або магістральні мазі, де мазевою основою являється вазелін.

Правила виписування.

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Unguenti**), потім назва лікарської речовини також в родовому відмінку з великої літери і його концентрацію у відсотках, грамах або одиницях дії, далі через тире слідує вага мазі в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура.

Rp: Unguenti Neomycini sulfatis 1 % — 50,0

D. S. Змащувати уражені ділянки шкіри.

Rp.: Unguenti Neomycini sulfatis 0,5 — 50,0

D. S. Змащувати уражені ділянки шкіри.

Rp.: Unguenti Tetracyclini 1 500 000 ED — 50,0

D. S. Змащувати уражені ділянки шкіри.

або

Rp.: Unguenti Tetracyclini 50,0 (а 30 000 ED—1,0)

D. S. Змащувати уражені ділянки шкіри.

Фармацевтичною промисловістю випускаються офіційні мазі, концентрація яких вказана у Фармакопеї (у іншій концентрації вони не випускаються). В цьому випадку в рецепті вказується тільки загальна кількість мазі.

Rp.: Unguenti Zinci 20,0

D. S. Наносити на уражені ділянки шкіри.

Б. Розгорнута форма пропису

Прості мазі в розгорненій формі пропису виписуються тільки у тому випадку, коли магістральна мазь має бути приготована на якій-небудь спеціальній мазевої основі (не на вазеліні).

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську речовину в родовому відмінку з великої літери і його кількості в грамах або в одиницях дії. На другій строчці — мазеву основу в родовому відмінку з великої літери і її кількість в грамах до загальної ваги мазі («ad» — до). Третя строчка — **M. f. unguentum** (Змішай, щоб вийшла мазь). Четверта строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура.

Rp.: Neomycinisulfatis 0,5

Lanolini ad 50,0

M. f. unguentum

D. S. Змащувати уражені ділянки шкіри.

Мазі складного складу

Складні мазі складаються з декількох діючих речовин, або декілька формоутворювальних. Випишуються рецепт розгорнутою формою аналогічно розгорненій формі простих мазей.

Правила виписування.

Після позначення **Rp.**: вказують лікарську речовину в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах або в одиницях дії. Таким чином перераховуються всі лікарські речовини. Далі перераховують мазеві основи (якщо їх декілька) в родовому відмінку з великої літери і їх кількість в грамах. Наступна строчка - **M. f. unguentum** (Змішай, щоб вийшла мазь). Потім слідує позначення **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Methyluracili 2,5

Furacilini 0,1

Vaselini ad 50,0

M. f. ung.

D. S. Для змазування уражених ділянок шкіри.

Мазі складного складу з комерційною назвою

Складні мазі можуть мати комерційну назву. В цьому випадку вони також виписуються в скороченій формі.

Правила виписування

Після позначення **Rp.**: вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Ung.**), потім назва мазі в лапках в називному відмінку з великої літери і загальна кількість мазі в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура. Концентрація в таких мазях не вказується.

Rp.: Ung. «Apsariron» 25,0

D. S. Для розтирання при ревматизмі.

Паста (PASTA).

Паста — м'яка не дозована лікарська форма, що є різновидом мазі, має тістоподібну консистенцію із змістом порошкоподібних речовин не менше 25%, призначена для зовнішнього застосування (рідко пасти застосовуються всередину). Паста можуть бути офіційними і магістральними.

Паста, як і мазь, складається з основної речовини (**Basis**), що діє, і формоутворювальної індиферентної речовини (**Constituens**), званої мазевою основою. Для мазевої основи пасти використовують ті ж речовини, що і для мазей. Якщо порошкоподібних речовин в пасті менше 25%, то необхідно додавати допоміжні індиферентні речовини: крахмал (**Amylum**), тальк (**Talcum**), біла глина (**Bolus alba**), Оксид цинку (**Zincum oxydum**).

Пасти на відміну від мазей володіють вираженими адсорбуючими та підсушуючими властивостями.

Пасти простого складу.

Прості пасти складаються з двох інгредієнтів: однієї діючої речовини і одного формоутворювального інгредієнта.

Скороченою формою пропису виписуються всі офіційні пасти або магістральні прості пасти, де мазевою основою є вазелін і зміст порошкоподібних речовин не менше **25%**.

Правила виписування

Після позначення **Rp.**: вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Pastae**), потім назва лікарської речовини також в родовому відмінку з великої літери і його концентрацію у відсотках або грамах, далі через тире слідує вага пасти в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура.

Rp.: Pastae Aethacridini lactatis 25 % — 50,0

D. S. Змащувати уражені ділянки шкіри.

Фармацевтичною промисловістю випускаються офіційні пасти, концентрація яких вказана у Фармакопеї (у іншій концентрації вони не випускаються). **В цьому випадку в рецепті вказується тільки загальна кількість пасти.**

Rp.: Pastae Zinci 20,0

D. S. Наносити на уражені ділянки шкіри.

Пасти складного складу

До складних паст відносяться пасти до складу яких входять або декілька діючих речовин, або декілька формоутворюючих. Виписуються в розгорненій формі аналогічно розгорненій формі пропису мазі.

Правила виписування

А. Після позначення **Rp.:** вказують лікарську речовину в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах. Таким чином перераховуються всі лікарські речовини. Далі вказують мазеві основи (одну або декілька) в родовому відмінку з великої літери і їх кількість в грамах. Наступна строчка — **M. f. pasta** (Змішай, щоб вийшла паста). Потім слідує позначення **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Anaesthesini 15,0

Lanolini

Vaselini ana ad 50,0

M. f. pasta

D. S. Прикладати до уражених ділянок шкіри.

Б. Якщо в простій або складній магістральній пасті порошкоподібних речовин менше 25 %, то необхідно додавати допоміжну індиферентну речовину. Індиферентна речовина: крохмаль (*Amylum*), тальк (*Talcum*), біла глина (*Bolus alba*), Оксид цинку (*Zincum oxydum*) додається в такій кількості, щоб вміст порошкоподібних речовин в пасті був більше 25 %, але не перевищувало 65%.

Правила виписування

Виписуються в розгорненій формі.

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську речовину в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах. Таким чином, перераховуються всі лікарські речовини. Потім перераховують індиферентні наповнювачі в родовому відмінку з великої літери і їх кількість в грамах. Далі вказують мазеві основи (одну або декілька) в родовому відмінку з великої літери і їх кількість в грамах. Наступна строчка — **M. f. pasta** (Змішай, щоб вийшла паста). Потім слідує позначення **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Anaesthesini 2,5

Talci 10,0

Lanolini 25,0

Vaselini ad 50,0

M. f. pasta

D. S. Прикладати до уражених ділянок шкіри.

Пасти складного складу з комерційною назвою

Складні пасти можуть мати комерційну назву. В цьому випадку вони також виписуються в скороченій формі.

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму, в родовому відмінку однини з великої літери (**Pastae**), потім назва пасти в лапках в називному відмінку з великої літери і загальна кількість пасти в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.,** і потім слідує сигнатура. **Концентрація в таких пастах не вказується.**

Rp.: Pastae «Phytolysin» 100,0

D. S. По 1 чайній ложці в 1/2 стакана теплої води 3 рази на день після їжі.

Крем (CREM)

Крем — м'яка не дозована офіційна лікарська форма, що має менш в'язку (напіврідку) консистенцію, чим мазь. Використовується для зовнішнього застосування. Використовується для лікування захворювань шкіри. Крем складається з основної діючої речовини (Basis), формоутворюючої індиферентної речовини (Constituens) і води. Випишується крем в скороченій формі пропису, так само як випишуються мазі і пасти. Формоутворююча речовина і кількість води не вказуються.

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Crem**), потім назва лікарської речовини також в родовому відмінку з великої літери і його концентрацію у відсотках або грамах, далі через тире слідує вага крему грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура.

Rp.: Crem Hydrocortisoni 0,1 — 10,0

D. S. Наносити на уражені ділянки шкіри.
або

Rp.: Crem Hydrocortisoni 1 % — 10,0

D. S. Наносити на уражені ділянки шкіри.

Креми складного складу з комерційною назвою

Складні креми мають комерційні назви. В цьому випадку вони також випишуються в скороченій формі подібно до мазей і паст.

Правила виписування.

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму у родовому відмінку однини з великої літери (**Crem**), потім назва крему в лапках в називному відмінку з великої літери і загальна кількість крему в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура. **Концентрація в такому кремi не вказується.**

Rp.: Crem «Belogent» 30,0

D. S. Змащувати уражені ділянки шкіри.

Гель (GEL).

Гель — м'яка не дозована офіційна лікарська форма, що має в'язку консистенцію. Призначається для зовнішнього застосування. Використовується для лікування захворювань шкіри і для резорбтивної дії. Гель складається з основної речовини (Basis), формоутворюючої індиферентної речовини (Constituens). На відміну від мазей формоутворюючою речовиною в гелі є желатин або агар-агар.

Випишується гель в скороченій формі пропису, так само як випишуються мазі і пасти. Формоутворююча речовина не вказується.

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Gel**), потім назва лікарської речовини також в родовому відмінку з великої літери і його концентрацію в процентах або грамах, далі через тире слідує вага гелю в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура.

Rp.: Gel Troxevasin 2 % — 40,0

D. S. Наносити на шкіру 3 рази на день, злегка втираючи.

Гелі складного складу з комерційною назвою

Складні гелі мають комерційні назви. В цьому випадку вони випишуються в скороченій формі подібно до мазей і паст.

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму в родовому відмінку однини з великої літери (**Gel**) потім назва гелю в лапках в називному відмінку з великої літери і загальна кількість гелю в грамах. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і потім слідує сигнатура. **Концентрація в такому гелі не вказується.**

Rp.: Gel «Reparil» 100,0

D. S. Наносити на шкіру 1 раз на день.

Супозиторії (SUPPOSITORIUM).

Супозиторії — дозована лікарська форма, що тверда при кімнатній температурі і розплавляється при температурі тіла, призначена для введення в порожнини тіла. Використовуються для місцевої і резорбтивної дії. Супозиторії можуть бути офіційними і магістральними.

Супозиторії складаються з основної діючої речовини (**Basis**), і формоутворюючої індіферентної речовини (**Constituens**).

Як основу використовують:

- 1) олія какао (*oleum Cacao*);
- 2) бутирол (*Butyrolum*);
- 3) желатино-гліцеринову масу (*massa gelatinosa*);
- 4) поліетиленоксид (*polyaethylenoxidum*) та інш.;

Ці речовини щільної консистенції плавляться при температурі тіла, не мають подразнювальні властивості, погано всмоктуються через слизові оболонки і не вступають в хімічну взаємодію з лікарськими речовинами. У офіційних супозиторіях як основа використовується олію какао. Якщо при виписуванні рецепту на магістральну свічку лікар не вказує основу, то така супозиторія готується також на олії какао. В цьому випадку основу можна не вказувати.

По застосуванню розрізняють:

- 1) ректальні супозиторії (*suppositoria rectalia*);
- 2) вагінальні супозиторії (*suppositoria vaginalia*);
- 3) палички (*bacilli*), для введення в свищуваті ходи, сечовипускальний канал, шийку матки і ін. (призначаються рідко, являються магістральними).

Ректальні супозиторії мають зазвичай форму конуса або циліндра. Маса їх коливається від 1,1 до 4,0. Офіційні супозиторії випускаються масою **3,0**. Якщо в прописі магістральних ректальних супозиторій лікарем маса не вказується, то їх також виготовляють масою **3,0**. Ректальні супозиторії, використовувані в педіатричній практиці, повинні мати масу 0,5-1,5.

Вагінальні супозиторії можуть бути сферичними (*globuli*), яйцевидними (*ovula*) або у вигляді плоского тіла із закругленим кінцем (*pessaria*). Маса вагінальних свічок 1,5—6,0. Офіційні супозиторії випускаються масою **4,0**. Якщо в прописі магістральних вагінальних супозиторій лікарем маса не вказується, то їх також виготовляють масою **4,0**.

Супозиторії простого складу.

Складаються з однієї лікарської речовини і основи. Якщо основою є олія какао або супозиторія офіційна, то такий супозиторії виписуються скороченою формою пропису.

А. Скорочена форма рецепту

Правила виписування

Після **Rp.:** рецепт починається з вказівки лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Suppositorii**), далі після **cum** слідує назва лікарської речовини в орудному відмінку однини з великої літери і його кількість в грамах. Друга строчка — **D. t. d. N...** (Дай таких доз числом ...). Остання строчка — сигнатура (**S.**).

Rp.: Suppositorii cum Ichthyoli 0,2

D. t. d N. 6

S. По 1 свічці вранці і на ніч в пряму кишку.

Якщо лікар виписує просту магістральну супозиторію, у якій основою є не олія какао, то таку свічку слід виписувати розгорненою формою пропису.

Б. Розгорнута форма рецепту

Дана форма рецепту близька до пропису складних розділених порошоків.

Правила виписування

А. При виписуванні таких супозиторій після позначення **Rp.:** вказують назву лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах. На другій строчці — назва основи в родовому відмінку з великої літери і її кількість в грамах. Далі вказується **M. f. suppositorium rectale або vaginale** (Змішай, щоб вийшов супозиторій ректальні або вагінальні). Потім дається вказівка про кількість свічок: **D. t. d. N...** (Дай таких доз числом ...). Остання строчка — сигнатура (**S.**).

Якщо кількість основи не визначається лікарем, а супозиторія **ректальна**, то маса основи складає **3,0**; якщо супозиторія **вагінальна**, то маса основи — **4,0**.

Rp.: Euphyllini 0,3

Butyrolі 3,0

M. f. suppositorium rectale

D. t.d. N. 12

S. По 1 свічці в пряму кишку 3 рази на день.

Б. У рецепті кількість основи можна не вказувати. У такому разі замість кількості формоутворювальної речовини слід писати **q. s.** (скільки буде потрібно). Наступна строчка — **ut f. suppositorium rectale або vaginale**, що означає: «Основи скільки буде потрібно, щоб вийшов супозиторій ректальний або вагінальний».

Rp.: Euphyllini 0,3

Butyrolі q. s.

ut f. suppositorium rectale

D.t.d N. 12

S. По 1 свічці в пряму кишку 3 рази на день.

Супозиторії складного складу

Складаються з декількох лікарських речовин і основи. Виписуються в розгорненій формі аналогічно розгорненій формі пропису простих магістральних свічок (див. вищій).

Rp.: Osarsoli

Acidi borici ana 0,25

Olei Cacao 4,0

M. f. suppositorium vaginale

D. t. d N. 10

S. По I свічці в піхві 2 рази на день.

Або

Rp.: Osarsoli

Acidi borici ana 0,25

Olei Cacao q. s.

ut f. suppositorium vaginale

D. t. d. N. 10

S. По 1 свічці в піхві 2 рази на день.

Супозиторії складного складу з комерційною назвою

Офіційним супозиторіям складного складу зазвичай даються комерційні назви, щоб не перераховувати всі інгредієнти даної супозиторії.

Правила виписування

При виписуванні таких супозиторій рецепт починають з назви лікарської форми в родовому відмінку множини з великої літери (**Suppositoriorum**), потім вказують назву свічок в лапках з великої літери в родовому відмінку і їх кількість. Дозу у таких супозиторіях не вказують. Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і далі слідує сигнатура.

Rp.: Suppositoriorum «Bethiolum» N. 10

D. S. По 1 свічці 2 рази на день.

Пластир (EMPLASTRUM).

Пластир — м'яка офіційна лікарська форма для зовнішнього застосування у вигляді пластичної маси, зі здатністю розм'якшуватися при температурі тіла і прилипати до шкіри, або у вигляді тієї ж маси на плоскому носіїві. Пластири можуть бути дозованими і не дозованими.

Розрізняють тверді і рідкі пластири.

Тверді пластири при кімнатній температурі мають щільну консистенцію і розм'якшуються при температурі тіла.

Рідкі пластири, або шкірні клеї, залишають на шкірі еластичну плівку.

Як основа для пластиру використовують жири, віск, смоли, парафін, каучук і ін. В даний час тверді пластири на плоскому носіїві (пластири, що намазали) носять назву «Трансдермальна терапевтична система» (ТТС) і використовуються в лікувальній практиці для резорбтивного дії.

Правила виписування

При виписуванні пластирів користуються скороченим прописом і основу пластиру не вказують.

А. Не дозований пластир

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму з великої літери в родовому відмінку однини (**Emplastri**), потім назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку і загальна кількість пластиру в грамах. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Emplastri Plumbi simplicis 50,0

D. S. Злегка підігріти, нанести на матеріал і накласти до ураженої ділянки шкіри.

Б. Дозований пластир

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську форму з великої літери в родовому відмінку однини (**Emplastri**), потім назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку і кількість лікарської речовини в грамах. Друга строчка — **D. t. d. N....** (Дай таких доз числом...). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: Emplastri Climara 0,0039

D. t. d. N. 4

S. Накласти пластир на чисту, суху, непошкоджену ділянку шкіри, щільно притиснути пальцем в на протязі 10 с, змінювати пластир 1 раз на тиждень.

Розчин (SOLUTIO).

Розчин — рідка не дозована лікарська форма, що виробляється шляхом розчинення твердої лікарської речовини або рідини в розчиннику, призначена для внутрішнього або зовнішнього застосування. Розчини можуть бути офіційними і магістральними. Розчини для ін'єкційного застосування випускаються в ампулах і в цьому випадку є дозованими лікарськими засобами. Як розчинник використовують:

- 1) воду очищену (aqua putificata);
- 2) спирт етиловий (spiritus aethylicus);
- 3) гліцерин (Glycerinum);

- 4) вазелінову олію (oleum Vaselinum);
- 5) оливкову олію (oleum Olivarum);
- 6) персикове олію (oleum Persicorum)
- 7) соняшникову олію (oleum Helianthum).

Відповідно до типу розчинника розрізняють водні, спиртові і масляні розчини.

По застосуванню виділяють:

А. Розчини для зовнішнього застосування, до яких відносяться очні і вушні краплі, краплі для закапування в ніс, розчини для промивання, спринцювання, полоскання, при-мочки. Краплі виписуються в кількості 5—10 мл, розчини для інших цілей — 50—500 мл;

Б. Розчини для внутрішнього застосування. Ці розчини дозуються в сигнатурі чайними, десертними або столовими ложками, а також краплями, які перед вживанням розводять в невеликій кількості води.

Водні розчини.

Правила виписування.

Водні розчини виписуються скороченою формою рецепту. Після позначення **Rp.:** вказують назву лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (Solutionis), назва лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери, концентрацію розчину і через тире його кількість в мл. Другою строчкою слідує **D. S.** і сигнатура. Характер розчину — водний — ніде не вказується. Концентрація розчину може позначатися наступними способами:

- 1) у відсотках (наприклад, 5 % — 20 ml);
- 2) у співвідношеннях (наприклад, 1:5000 — 400 ml);
- 3) у масо-об'ємних співвідношеннях (наприклад, 0,1 -5 ml).

Rp.: Solutionis Furacilini 0,02 % — 500 ml

D. S. Для промивання рани.

Або

Rp.: Solutionis Furacilini 1:5000 — 500 ml

D. S. Для промивання рани.

Або

Rp.: Solutionis Furacilini 0,1 — 500ml

D. S. Для промивання рани.

Масляні та спиртові розчини.

Правила виписування.

А. При виписуванні масляних та спиртових розчинів після вказівки лікарської форми і назви лікарської речовини слідує позначення — **oleosae** (масляного), або **spirituosae** (спиртного), а далі концентрація і кількість розчину, **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Solutionis Camphorae oleosae 10 % — 100 ml

D. S. Для розтирання області суглоба.

Rp.: Solutionis Viridis nitentis spirituosae 1 % — 50 ml

D. S. Для змазування уражених ділянок шкіри

Б. У тому випадку, коли розчин має бути виготовлений з використанням як розчинника визначеної рідкої олії, або спирту певної концентрації можлива лише розгорнена форма пропису.

Після позначення **Rp.:** вказують назва лікарської речовини в родовому відмінку з великої літери і його кількість в грамах. На другій строчці — назва розчинника в родовому відмінку з великої літери і його кількість до потрібного об'єму в мл. Третя строчка —

M. D. S. (Змішай. Видай. Познач.) і сигнатура. **Назва лікарської форми (розчин) не вказується.**

Rp.: Anaesthesini 5,0

Olei Vaselini ad 50 ml

M. D. S. Наносити на раневу поверхню.

Rp.:Natrii tetraboratis 2,5

Spiritus aethylici 95 % ad 10 ml

M. D. S. Наносити на раневу поверхню

Офіційні розчини

У Фармакопеї України наведені наступні офіційні розчини:

А. Дня зовнішнього застосування:

- розчин формальдегіду (містить 36,5—37,5 % формальдегіду);
- розчин перекису водню (містить близько 3 % перекиси водню)

Б. Дня внутрішнього застосування:

- кислота хлористоводнева розведення (містить 8,2—8,4 % хлористого водню);
- кордіамін (25 % розчин диетиламід ніотинової кислоти);
- валідол (25—30 % розчин ментолу в метиловому ефірі ізовалер'янової кислоти).

Правила виписування

Ці розчини виписуються без позначення концентрації (вказується назва розчину і його кількість).

Rp.: Solutionis Formaldehydi 200 ml

D. S. Для хірургічного відділення.

Емульсія (EMULSUM).

Емульсія — рідка не дозована лікарська форма, призначена для внутрішнього, зовнішнього або ін'єкційного застосування, в якій не розчинні у воді рідини знаходяться у водному середовищі в зваженому стані у вигляді найдрібніших крапель. Емульсії для зовнішнього застосування відносяться до лініментам. Емульсії можуть бути офіційними і магістральними. Але більшість емульсій погано зберігаються, тому їх готують *ex tempore*.

За способом приготування емульсії підрозділяють на масляні і насінні. Насінні емульсії використовують рідко.

Масляні емульсії готують з рідких олій:

- 1) касторово (oleum Ricini);
- 2) мигдальної (oleum Amygdalarum);
- 3) персикової (oleum Persicorum);
- 4) вазелінової (oleum Vaselini);
- 5) соняшникової (oleum Helianthum).
- 5) риб'ячого жиру тріскового (oleum jecoris Aselli).

Будь-яка масляна емульсія складається з води, олії і емульгатора. Стандартне співвідношення цих частин в емульсії: 2 частини олії, 1 частина емульгатора і 17 частин води.

Правила виписування.

Емульсії виписуються в даний час в скороченій формі пропису.

А. Після позначення **Rp.:** вказується назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Emulsi**), далі слідує назва олії, його кількість в мл або його концентрація у відсотках і через тире загальна кількість емульсії в мл. Друга строчка —

D. S. і сигнатура.

Rp.: Emulsi olei jecoris Aselli 30 ml — 200 ml

D. S. По 1/2 стакана в день.

Б. Якщо співвідношення інгредієнтів в емульсії стандартне (2:1:17), то концентрацію її можна не указувати.

Rp.: Emulsi olei Amygdalarum 200 ml

D. S. По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Суспензія (SUSPENSIO).

Суспензія — рідка не дозована лікарська форма, призначена для зовнішнього, внутрішнього або ін'єкційного застосування, в якій тверда мілко подрібнена нерозчинна лікарська речовина знаходиться в зваженому поляганні в якій-небудь рідині. Як ін'єкції суспензії можна вводити внутрішньо м'язовий або в порожнині тіла. Суспензії можуть бути офіційними і магістральними.

Правила виписування

Суспензії виписуються в скороченій і розгорненій формах пропису.

А. Скорочена форма рецепту.

Скороченою формою рецепту виписуються:

- суспензії, які готуються на воді;
- офіційні суспензії.

Пропис починається з назви лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Suspensionis**), далі вказується лікарська речовина в родовому відмінку з великої літери, концентрація в процентах і через тире кількість в мл. Потім слідує **D. S.** і сигнатура. У сигнатурі обов'язково відзначають: «Перед використанням збовтувати».

Rp.: Suspensionis Hydrocortisoni acetatis 0,5 % — 10 ml

D. S. По 2 краплі в око 4 рази на день. Перед вживанням збовтувати.

Б. Розгорнута форма пропису

Розгорненою формою рецепту виписуються магістральні суспензії, які готують не на воді, а на інших формоутворюючих речовинах (гліцерин, вазелінова олія і інш.).

Після позначення **Rp.:** вказують лікарську речовину з великої літери в родовому відмінку і його кількість. На другій строчці — рідку формоутворюючу речовину з великої літери в родовому відмінку і його кількість в мл до потрібного об'єму. На третій строчці — **M. f. suspensio** (Змішай, щоб вийшла суспензія). Потім — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Trichomonacidi 0,25

Olei Vaselini ad 50 ml

M. f. suspensio

D. S. Вводити через катетер в сечовий міхур по 10 мл. Перед вживанням збовтувати.

Настій (INFUSUM).

Настой — рідка не дозована магістральна лікарська форма, призначена для зовнішнього і внутрішнього застосування, є водним екстрагуванням з м'яких частин рослин (листя, трави, квітів і інш.) або водним розчином екстрактів-концентратів. Рідше настої готують з твердих частин рослин, в цьому випадку рослинна сировина містить летючі речовини (ефірні олії) або речовини, що руйнуються при тривалому нагріванні. Настій містить, окрім біологічно активних речовин, домішки або баластні речовини (цукру, слизу, танін і ін.). Настій готують безпосередньо перед вживанням в аптеці або вдома на

3—4 дні. Зберігають настій в холодильнику або іншому прохолодному місці. При вживанні всередину дозують чайними, десертними або столовими ложками.

Приготування настоїв. Висушені і подрібнені частини рослин висипають в підігріту фарфорову або емальовану судину. Заливають теплою водою (у домашніх умовах можна кип'яченою водою), закривають кришкою і ставлять на киплячу водяну лазню, часто помішуючи, на 15 хвилин. Потім знімають, повністю охолоджують і проціджують (не раніше чим через 45 хвилин). Масу, що залишилася, вичавлюють в судину і додають в нього води до необхідного об'єму настою (таблиця. 2).

Відвар (DECOCTUM).

Відвар — рідка не дозована магістральна лікарська форма, призначена для зовнішнього і внутрішнього застосування, є водним екстрагуванням з твердих частин рослин (кори, кореневищ, коріння і ін.) або водним розчином екстрактів-концентратів.

У тому випадку, коли з м'яких частин рослин біологічно активні речовини екстрагуються важко, з них також готують відвари. Відвар, як і настій, містить, окрім біологічно активних речовин, домішки, баластні і дубильні речовини (цукру, слизу, танін і ін.). Відвар також готують напередодні перед вживанням в аптеці або удома на **3—4 дні**. Зберігають в холодильнику або іншому прохолодному місці. При вживанні всередину відвар також дозують чайними, десертними або столовими ложками.

Приготування відварів. Висушені і подрібнені частини рослин висипають в підігріту фарфорову або емальовану судину. Заливають теплою водою (у домашніх умовах можна кип'яченою водою), закривають кришкою і ставлять на водяну лазню, часто помішуючи, на 30 хвилин. Потім знімають і проціджують в гарячому вигляді (негайно або протягом 10 хвилин). Масу, що залишилася, вичавлюють в судину і додають в нього води до необхідного об'єму відвару (таблиця. 2).

Таблиця 2

Приготування настоїв і відварів

Лікарська форма	Частини рослин	Екстрагуюча рідина	Час нагрівання	Час охолодження	У якому стані фільтрують
Настій	листя, трава, квітки	очищена вода	15 мин.	45 мин.	у тому, що остигнув
Відвар	кора, коріння, кореневища	очищена вода	30 мин.	10 мин.	у гарячому

Правила виписування

А. Виписуються настої і відвари в скороченій формі пропису. Після позначення **Rp.:** вказується назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Infusi** або **Decocti**), далі частина рослини з маленької літери в родовому відмінку єдиного або множинного числа (таблиця. 3), назва рослини з великої літери в родовому відмінку, кількість лікарської сировини в грамах і через тире кількість настою або відвару в мл. Потім — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Infusi herbae Thermopsidis 0,6 — 180 ml

D. S. По 1 столовій ложці 6 разів на день.

Б. У Фармакопеї, в різних довідниках концентрації ряду настоїв і відварів вказані в співвідношеннях (наприклад, 1:30). В цьому випадку при виписуванні необхідний перерахунок концентрації в ваго-об'ємну.

Приклад: виписати настій трави горицвіту в концентрації 1:30 на 3 дні. Призначити по 1 столовій ложці 4 рази на день.

Розрахунок:

1. Загальної кількості настою. По 1 столовій ложці 4 рази на день на 3 дні = 12 столових ложок або 180 мл (1 столова ложка = 15 мл, 12 x 15 = 180 мл);
2. Кількості лікарської сировини. Концентрація 1:30, це означає, що з 1,0 трави готують 30 мл настою. Виходячи з цього, для приготування 180 мл настою потрібно 6,0 трав. (180:30=6,0)

Rp.: Infusi herbae Adonidis vernalis 6,0 — 180 ml

D. S. По 1 столовій ложці 4 рази на день.

В. Із рослинної сировини з невисокою активністю настої і відвари готують в концентрації 1:10. В цьому випадку кількість рослинної сировини в рецепті можна не вказувати.

Rp.: Decocti corticis Quercus 200 ml

D. S. Для полоскання рота.

Таблиця 3

Частина рослини	Ім. п. ед. ч.	Род. п. ед. ч.	Род. п. мн. ч.
Кора	cortex	corticis	
Корінь	radix	radicis	
Кореневище	rhizoma	rhizomatis	
Трава	herba	herbae	
Лист	folium		foliorum
Квітка	flos		florum
Плід	fructus		fructuum

Настойка (TINCTURA).

Настойка — рідка офіціальна не дозована лікарська форма для внутрішнього і зовнішнього застосування, являється прозорим, забарвленим спиртним витяганням з рослинної сировини, яка виготовлюється без нагрівання і видалення екстрагента.

Настойки простого складу – спиртові витягнення з однієї лікарської рослини. Оскільки настойки є офіціальними лікарськими формами і їх приготування визначене заводською технологією, при виписуванні настоек в рецепті не вказують ні частину рослини, ні концентрацію настойки. Загальну кількість настойки складає 5—30 мл.

Призначають настойки краплями — від 5 до 30 крапель на прийом. Якщо не вказана кількість прийомів то каплі виписують **на 30 прийомів**.

Правила виписування.

Після позначення **Rp.:** слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Tincturae**), потім назва рослини з великої літери в родовому відмінку і кількість настойки в мл. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Tincturae Valerianae 2 5 ml

D. S. По 25 крапель на прийом 4 рази на день.

Настойки складного складу – поєднання декількох простих настоек. Оскільки складну настойку можна розглядати як різновид мікстури, то і виписується складна настойка по правилах виписування мікстур.

Правила виписування.

Після позначення **Rp.:** виписується перша настойка, тобто слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Tincturae**), потім назва рослини з великої літери в родовому відмінку і кількість першої настойки в мл. Друга строчка — це пропис другої настойки з вказівкою її кількості в мл. Таким чином перераховуються всі прості настойки, які входять до складу складної. Остання строчка — **M. D. S.** (Змішай. Видай. Познач.) і сигнатура.

Rp.: Tincturae Strophanthi 5 ml

Tincturae Valerianae 15 ml

M. D. S. По 20 крапель на прийом 3 рази на день.

Новогаленові препарати.

Новогаленовий препарат є водно-спиртовим або спиртово-хлороформне витягання з рослинної лікарської сировини, що виготовляється в результаті спеціальної обробки. Випускається в рідкій не дозованій офіційній формі, призначається всередину і парентеральний. Кожен новогаленовий препарат має спеціальна назва. Новогаленові препарати для ін'єкційного застосування випускаються в ампулах і в цьому випадку є дозованими лікарськими засобами.

Новогаленовий препарат відрізняється від галенового високим ступенем очищення від баластних речовин.

Правила виписування.

Після позначення **Rp.:** вказується назва новогаленового препарату і його кількість в мл. Друга строчка – **D. S.** і сигнатура. Дозуються новогаленові препарати в краплях.

Rp.: Adonisidi 15 ml

D. S. По 15 крапель 3 рази на день.

Мікстура (MIXTURAE).

Мікстури — рідкі не дозовані лікарські форми, призначені для внутрішнього або зовнішнього застосування, отримувані шляхом розчинення або змішування декількох рідких речовин. Мікстури виписуються на 10-12 приймань, або на 3-4 дні. Це зумовлено тим, що мікстури швидко псується та втрачає свої лікувальні властивості. До складу мікстур можуть входити відвари, настої, настоянки та інші лікарські форми.

Правила виписування.

Для виписування мікстур необхідно знати наступне – одноразову дозу лікарської речовини, об'єм розчинника, загальну кількість приймань. Після **Rp.:** перераховуються всі складові, які входять до складу мікстури, та їх маса. В завершенні рецепта ставляться наступні літери **M. D. S.**, що позначають «змішай, видай, познач». Саме поняття «мікстура» в рецепті не позначається.

А. Виписати мікстуру, до складу якої входить настій плодів анісу звичайного (*Anisi vulgaris*) (разова доза – 1 дг.), та 20 г. сиропу солодки (*Sirupus Liquiritiae*). Приймати по 1 столовій ложці 3 рази на день.

Для виписування цього рецепту необхідно провести розрахунки маси складників цієї мікстури. Спочатку треба знайти загальну масу, це розраховується наступним чином: в одній столовій ложці міститься 15 мл., мікстура буде прийматися тричі на день, впродовж 4 днів, таким чином $15 \text{ мл} * 3 * 4 = 180 \text{ мл}$. По-друге необхідно визначити масу плодів анісу звичайного, яких треба взяти для приготування настою. В задані вказується разова доза, яка становить 1 дг. = 0,1, її треба помножити на загальну кількість прийомів $3 * 4 = 12$, та утримуємо $0,1 * 12 = 1,2 \text{ г}$. На цьому розрахунки завершені.

Rp.: Inf. Anisi vulgaris 1,2 – 180,0

Sirupus Liquiritiae 20,0

M. D. S.: По 1 столовій ложці 3 рази на день протягом 4 днів.

Б. Виписати 180 мл. мікстури з настоєм трави горицвету весняного (*Herba Adonidis vernalis*) в співвідношенні 1:30 з додаванням натрію броміду (*Natrii bromidum*) з розрахунку 3 дг. на прийом та настоянки валеріани (*Tinctura Valeriana*) з розрахунку 20 крапель на 1 прийом. Приймати по 1 столовій ложці 3 рази на день.

Для виписування цього рецепту нам необхідно провести наступні розрахунки: підрахувати загальну кількість прийомів, для цього загальну масу треба розділити на об'єм столової ложки $180 : 15 = 12$. Далі треба вичислити масу трави горицвету весняного, якого треба взяти для приготування настою, для цього загальну масу треба розділити на співвідношення (1:30) – $180 : 30 = 6,0$. Також до складу мікстури входить натрію бромід, разова доза якого становить 3 дг. – $0,3 * 12 = 3,6$. Масу настоянки валеріани розраховують наступним чином – 20 крапель необхідно перевести в мл., для цього треба $20 : 50 = 0,4 \text{ мл}$. (50 – це кількість крапель спиртового розчину, які містяться в 1 мл). Наприкінці, разова маса настоянки помножується на кількість прийомів $0,4 * 12 = 4,8 \text{ мл}$. Випишемо рецепт.

Rp.: Inf. Herb. Adonidis vernalis 6,0 – 180,0

Natrii bromidi 3,6

Tinct. Valerianae 4,8

M. D. S.: По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Сироп (SIRUPUS).

Сироп лікарський — рідка не дозована лікарська форма, призначена для внутрішнього застосування, є густуватою, прозорою солодкою рідиною, де одне або декілька лікарських речовин розчинено в концентрованому розчині цукру. Сиропи можуть бути офіціальними і магістральними.

Основне призначення сиропів — виправлення смаку лікарської речовини. Тому вони широко використовуються в педіатричній практиці. Випишуються скороченою формою пропису.

Правила виписування.

А. Якщо сироп містить одну лікарську речовину.

Після позначення **Rp.:** вказується назва лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Sirupi**), потім назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, його концентрація в процентах або грамах і через тире загальна кількість сиропу в мл. Друге сточування — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Sirupi Fluconazole 0,5 % — 100 ml

D. S. По 3 столових ложки 1 раз на день.

Б. Інколи концентрація вказується в дужках після загальної кількості сиропу для зручності розрахунку разової дози.

Rp.: Sirupi Lincomycini hydrochloridi 100 ml (a 0,25 — 5 ml)

D. S. По 1 чайній ложці 3 рази на день за 2 години до їжі.

В. Якщо сироп містить декілька лікарських речовин.

Після позначення **Rp.:** вказується назва лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Sirupi**), потім назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку і загальна кількість сиропу в мл. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Sirupi Coldrex 100 ml

D. S. По 2 чайних ложки на ніч дитині 8 років.

Екстракт (EXTRACTUM).

Екстракт — офіціальна не дозована лікарська форма для зовнішнього і внутрішнього застосування, що є концентрованою витяжкою з рослинної лікарської сировини.

По консистенції розрізняють:

- 1) рідкі екстракти (extracta fluida);
- 2) густі екстракти (extracta spissa);
- 3) сухі екстракти (extracta sicca).

Оскільки екстракти є офіціальними лікарськими формами і їх приготування визначене заводською технологією, то в рецепті не вказують ні частину рослини, ні концентрацію.

Рідкими екстрактами є забарвлені рідини. Загальну кількість екстракту складає 5—30 мл. Призначають рідкі екстракти краплями — від 5 до 30 крапель на прийом.

Густими екстрактами є в'язкі маси із змістом вологи не більше 25%. Дозуються в грамах, можуть випускатися в пігулках, капсулах або супозиторіях.

Сухі екстракти — сипкі маси із змістом вологи не більше 5 %. Для точного дозування випускаються в капсулах, пігулках, пороші або супозиторіях

Правила виписування.

Після позначення **Rp.:** слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Extract**), далі назва рослини з великої літери в родовому відмінку і обов'язкова вказівка про характер екстракту (**fluidi**), (**spissi**), (**sicci**), потім кількість екстракту в мл, або грамах. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура. Густі екстракти в пігулках, капсулах або супозиторіях виписуються по правилам виписки відповідної лікарської форми. Сухі екстракти в пігулках, пороші, капсулах або супозиторіях виписуються по правилах виписки відповідної лікарської форми.

Rp.: Extracti Frangulae fluidi 20 ml

D. S. По 20 крапель 3 рази на день.

Rp.: Exrtacti Filicis maris spissi 0,5

D. t. d. N. 12 in capsulis

S. Прийняти всі капсули протягом 30 хвилин.

Rp.: Suppositorii cum extracto Belladonnae spissi 0,015

D. t. d. N. 10

S. По 1 супозиторію в пряму кишку 3 рази на день.

Rp.: Extracti Adonidis vernalis sicci 0,25

D. t. d. N. 10

S. По 1 порошу 3 рази на день

Лінімент (LINIMENTUM).

Лінімент (рідка мазь) — рідка або м'яка не дозована лікарська форма для зовнішнього застосування є густою рідиною або студнеподібну масою, плавкою при температурі тіла. Лініменти бувають офіціальними і магістральними.

Лініменти бувають у вигляді:

- 1) прозорих сумішей взаєморозчинних речовин (мікстури);
- 2) студнеподібних сумішей — мильні лініменти;
- 3) емульсій;
- 4) суспензій.

Основою для лініментів служать рідкі олії:

- 1) вазелінове олії (oleum Vaselini);
- 2) льняне олії (oleum Lini);
- 3) соняшникова олія (oleum Helianthi).

Лініменти зручні для застосування при ураженнях шкіри в результаті опіків або відморожень, при тріщинах і в косметичних цілях. Негативною стороною лініментів являється їх мала стійкість при зберіганні.

Офіціальні лініменти.

Правила виписування

Виписуються в скороченій формі.

А. Якщо лінімент містить одну лікарську речовину.

Після позначення **Rp.:** вказується назва лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Linimenti**), потім назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, його концентрація у відсотках і через тире загальна кількість лініменту в мл або в грамах. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Linimenti Zinci oxydi 10 % — 30 ml

D. S. Наносити на уражені ділянки тіла.

Б. Якщо лінімент містить декілька лікарських речовин.

Після позначення **Rp.:** вказується назва лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Linimenti**), потім назва лікарської речовини з великої літери в називному відмінку в лапках і загальна кількість лініменту в мл. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Linimenti «Sanitas» 30 ml

D. S. Наносити на уражені ділянки тіла.

Магістральні лініменти простого складу

Виписуються аналогічно офіціальним лініментам.

Магістральні лініменти складного складу

Виписуються в розгорненій формі.

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** перераховуються всі інгредієнти, що входять до складу лініменту, з великої літери в родовому відмінку і їх кількість в мл. Далі пишуть **M. f. linimentum** (Змішай, щоб вийшов лінімент). Наступна строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Chloroformii 20 ml

Olei Hyoscyami 40 ml

M. f. linimentum

D. S. Для розтирання області ураженого суглоба.

Капсула (CAPSULA).

Капсули є оболонками, в які поміщають дозовані порошкоподібні, гранульовані, пастоподібні або рідкі лікарські речовини, вживані всередину.

У капсулах випускаються лікарські препарати, які мають неприємний смак, запах або мають дратівливу дію. Розрізняють крохмальні (облатки) і желатинові капсули.

Різновидом капсули є спансула — тверда желатинова капсула, що містить суміш мікродраже або мікрокапсул з різним часом розчинення лікарських речовин, що використовується для пролонгації ефекту ліків.

Капсули простого і складного складу

Капсули простого складу складаються з однієї лікарської речовини, капсули складного складу складаються з декількох лікарських речовин.

Правила виписування.

Виписуються капсули по правилах тієї лікарської форми, яка поміщена в капсулу. Особливістю виписування є те, що в четвертій частині рецепту (subscriptio) обов'язково вказується, що лікарський засіб відпускається в капсулах (**D. t. d. N.... in capsulis**), обов'язково вказують, якщо вказано вид капсул (Capsulae amyloseae – крохмальні капсули, Capsulae gelatinosae – желатинові капсули).

Капсули пролонгованої дії (-retard) виписуються аналогічно пігулкам пролонгованої дії.

Rp.: Laevomycetini 0,5

D. t. d. N. 20 in capsulis amyl.

S. По 1 капсулі кожні 6 годинника.

Rp.: Diltiazem 0,12

D. t. d. N. 20 in capsulis-retard

S. По 1 капсулі в день.

Капсули складного складу з комерційною назвою.

Капсули складного складу зазвичай мають комерційні назви для того, щоб не перераховувати вхідні в їх склад лікарські речовини.

Правила виписування.

Виписуються такі капсули аналогічно пігулкам складного складу з комерційною назвою. При виписуванні рецепту починають в родовому відмінку множини з великої літери (**Capsularum**), потім вказують назву капсул в лапках з великої літери в називному відмінку і їх кількість. **Дозу не вказують.** Друга строчка починається позначенням **D. S.**, і далі слідує сигнатура.

Rp.: Capsularum «Madopar-125» N. 20

D. S. По 1 капсулі 2 рази на день.

Лікарські форми для ін'єкцій.

К лікарським формам для ін'єкцій відносяться водні, спиртні і масляні розчини, суспензії, емульсії, новогаленові препарати, рідкі органопрепарати і рідкі екстракти, а також порошки і пігулки, які розчиняють в стерильному розчиннику перед введенням.

Лікарські форми для ін'єкцій поміщають в стерильні ємкості, виготовлені із спеціального скла. Для цього використовують ампули і флакони. Після їх заповнення ампули запаюють, а флакони герметично закупорюють. При відкритті ампули її вміст втрачає стерильність, тому ці лікарські форми призначені для одноразового використання. Різновидом ампул є шприць-тюбики, які є поліетиленовими ампулами, з'єднанні з голками. Шприць-тюбики призначені

для надання невідкладної допомоги. Флакони зручні тим, що в них можна безпосередньо перед застосуванням асептично готувати (розчиняти) лікарський засіб. Вміст флакона можна використовувати в декілька прийомів, зберігаючи при цьому стерильність препарату.

Шляхом ін'єкцій здійснюють парентерально (підшкірно, внутрішньом'язово, внутрішньовенно, внутрішньоартеріально, субарахноїдально і інш.) введення лікарських речовин.

Масляні розчини, суспензії і емульсії не можна вводити внутрішньовенно. Спиртні розчини не вводять підшкірно.

Як розчинники для ін'єкційних препаратів використовують:

- 1) воду для ін'єкцій (aqua pro injectionibus);
- 2) 5 % розчин глюкози (solutio Glucosi 5 %);
- 3) ізотонічний розчин хлориду натрію (solutio Natrii chloridi isotonica 0,9 %);
- 4) олія персикова (oleum Persicorum);
- 5) олія мигдальна (oleum Amygdalarum);
- 6) 33 % спирт етиловий (Spiritus aethylicus).

Лікарські форми для ін'єкцій мають бути стерильними, стійкими і апірогенними, в окремих випадках - ізотонічними.

Преваги парентерального способу:

- 1) швидкість розвитку лікарського ефекту;
- 2) висока точність дозування;
- 3) унеможливлено дії травних ферментів;
- 4) можливість введення пацієнтові в непритомному стані.

Ампули.

Правила виписування.

Сухі речовини в ампулі.

Після позначення **Rp.**: слідує назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, його кількість в одній ампулі в грамах або одиницях дії. Друга строчка — **D. t. d N.... in ampullis** (Дай таких доз числом... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: VincristiniO,005

D. t. d. N. 6 in ampullis

S. Ампулу розчинити в 5 мл води для ін'єкцій, вводити внутрішньовенно 1 раз на тиждень.

Rp.: Streptoliasi 250 000 ED

D. t. d. N. 6 in ampullis

S. Ампулу розчинити в 100 мл 5 % розчину глюкози, вводити внутрішньовенно краплинно.

Розчин у ампулі.

Після позначення **Rp.**: слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Solutionis**), далі назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, вказується характер розчину (якщо це необхідно), концентрація розчину у відсотках, грамах або одиницях дії і через тире кількість розчину в одній ампулі в мл. Друга строчка – **D. t. d. N. ... in ampullis** (Дай таких доз числом ... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: Solutionis Novocaini 0,5 % — 2 ml

D. t. d. N. 6 in ampullis

S. Для розведення препаратів Пеніциліну.

Емульсія у ампулі

Після позначення **Rp.**: слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Emulsi**), далі назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, концентрація емульсії (якщо це необхідно) і через тире кількість емульсії в одній ампулі в мл. Друга строчка — **D. t. d. N... in ampullis** (Дай таких доз числом... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: Emulsi Erytrophosphatidi 5 ml

D. t. d. N. 10 in ampullis

S. Внутрішньом'язовий через день по 3 мл.

Суспензія у ампулі

Після позначення **Rp.**: слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Suspensionis**), далі назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, концентрація суспензії у відсотках і через тире кількість суспензії в одній ампулі в мл. Друга строчка — **D. t. d. N... in ampullis** (Дай таких доз числом... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: Suspensionis Desoxycorticosteroni trimethylacetatis 2,5 % — 1 ml

D. t. d. N. 6 in ampullis

S. По 1 мл внутрішньом'язовий 1 раз в 2 тижні.

Новогаленовий препарат в ампулі.

Випикується аналогічно рецепту новогаленового препарату. Друга строчка — **D. t. d. N... in ampullis** (Дай таких доз числом... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: Dilanisidi I ml

D. t. d. N. 10 in ampullis

S. Внутрішньовенно крапельно по 0,5 мл в 20 мл 5 % розчину глюкози.

Рідкий органопрепарат в ампулі, рідкий екстракт в ампулі.

Рідкий органопрепарат є офіційну витяжкою з якої-небудь тканини забійної худоби. Ці препарати піддаються біологічній стандартизації і дозуються в одиницях дії., рідкі екстракти в мл.

Після позначення **Rp.**: вказується назва препарату з великої літери в родовому відмінку, його кількість в мл і в дужках в одиницях дії. Друга строчка — **D. t. d. N... in ampullis** (Дай таких доз числом... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: Oxytocini I ml (5 ED)

D. t. d. N. 5 in ampullis

S. Внутрішньовенно краплинно по 1 мл в 250мл 5% розчину глюкози.

Rp.: Extracti Aloes fluidi pro injectionibus 1 ml

D. t. d. N. 10 in ampullis

S. Підшкірно по 1 мл 1 раз на день.

Офіційний розчин в ампулі.

Випикується аналогічно виписці офіційних розчинів. Друга строчка — **D. t. d. N... in ampullis** (Дай таких доз числом... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура.

Rp.: Cordiamini I ml

D. t. d. N. 10 in ampullis

S. Підшкірно по 1 мл одноразово.

Мікстура у ампулі

Після позначення **Rp.**: вказується назва мікстури з великої літери в родовому відмінку і її кількість в мл. Друга строчка — **D. t. d. N... in ampullis** (Дай таких доз

числом... у ампулах). Третя строчка — **S.** і сигнатура. Назва лікарської форми (мікстура) в рецепті не пишеться.

Rp.: Thiodini 10ml

D. t. d N. 10 in ampullis

S. Внутрішньом'язово крапельного 5 мл 1 раз на день.

Флакони.

Правила виписування.

Суха речовина у флаконі.

Після позначення **Rp.:** слідує назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, його кількість в одному флаконі в грамах або одиницях дії. Друга строчка — **D. t. d. N....** (Дай таких доз числом...). Третя строчка — **S.** і сигнатура. Слово «флакон» ніде не пишеться.

Rp.: Oxacillinum-natrii 0,5

D. t. d. N. 6

S. Флакон розчинити в 2 мл води для ін'єкцій, вводить внутрішньом'язово 3 рази на день.

Rp.: Benzylpenicillinum-natrii 500 000 ED

D. t. d. N. 6

S. Флакон розчинити в 2 мл води для ін'єкцій, вводить внутрішньом'язово 6 разів на добу.

Розчин у флаконі.

Після позначення **Rp.:** слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини числа (**Solutionis**), далі назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, вказується характер розчину (якщо це необхідно), концентрація розчину у відсотках, грамах або одиницях дії і через тире кількість розчину в одному флаконі в мл. Друга строчка — **D. t. d N....** (Дай таких доз числом...). Третя строчка -**S.** і сигнатура. Слово «флакон» ніде не пишеться.

Rp.: Solutionis Tubocurarinii chloridi 1 % — 10 ml

D. t. d N. 6

S. Внутрішньовенно струйно з розрахунку на масу хворого.

Суспензія у флаконі.

Після позначення **Rp.:** слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини числа (**Suspensionis**), далі назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку, концентрація суспензії у відсотках і через тире кількість суспензії в одному флаконі в мл. Друга строчка — **D. t. d. N. ...** (Дай таких доз числом ...). Третя строчка — **S.** і сигнатура. Слово «флакон» ніде не пишеться.

Rp.: Suspensionis Depo-Provera 50 % — 3,3 ml

D. t. d. N. 6

S. По 1 мл внутрішньом'язово 1 раз на тиждень.

Рідкий органопрепарат у флаконі.

Після позначення **Rp.:** вказується назва препарату з великої літери в родовому відмінку, його кількість в мл і в дужках в одиницях дії. Друга строчка — **D. t. d. N....** (Дай таких доз числом ...). Третя строчка — **S.** і сигнатура. Слово «флакон» ніде не пишеться.

Rp.: Insulini 5 ml (200 ED) .

D. t. d. N. 10

S. Підшкірно по 10 ЕД 2 рази на день за 20 хвилин до їжі.

Або

Rp.: Insulini 5 ml (a 40 ED — 1 ml)

D. t. d N. 10

S. Підшкірно по 10 ЕД 2 рази на день за 20 хвилин до їжі.

Аерозоль (AEROSOLUM).

Аерозоль — дисперсна система, в якій дисперсійним середовищем є повітря, газ або суміш газів, а дисперсною фазою — частинки твердих або рідких лікарських речовин величиною від одного до декількох десятків мікрометрів. Аерозоль є офіційною лікарською формою, яка може бути дозованою і не дозованою, використовується для інгаляцій, сублінгвально або зовнішньо.

Переваги аерозольного способу:

- 1) зручність застосування;
- 2) портативність;
- 3) захист препарату від висихання і забруднення.

Аерозолі простого складу — містять одну лікарську речовину.

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** слідує назва лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Aerosolum**), потім назва лікарської речовини з великої літери в родовому відмінку і кількість аерозолі в мл або грамах або кількість флаконів. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Aerosoli Becotid 15 ml

D. S. По 1 інгаляції 2 рази на день.

Або

Rp.: Aerosoli Becotid N. 1

D. S. По 1 інгаляції 2 рази на день.

Аерозолі складного складу з комерційною назвою — містять декілька лікарських речовин.

Правила виписування

Після позначення **Rp.:** слідує назва лікарської форми в родовому відмінку однини з великої літери (**Aerosolum**), потім назва лікарської речовини в лапках з великої літери в називному відмінку і кількість аерозолі в мл або грамах або кількість флаконів. Друга строчка — **D. S.** і сигнатура.

Rp.: Aerosoli «Ephatinum» 15 ml

D. S. По 1 інгаляції 3 рази на день. Або

Rp.: Aerosoli «Ephatinum» N.I

D. S. По 1 інгаляції 3 рази на день.

Плівки (MEMBRANULLAE).

Плівки — тверді дозовані офіційні лікарські форми, що є полімерними овальними або прямокутними із закругленими краями плівками і пластинками, що містять лікарську речовину. Включення лікарської речовини в плівку з біорозчинного полімеру забезпечує швидке настання ефекту і пролонговану дію. Застосовують шляхом аплікації на слизисту оболонку порожнини рота (наприклад, в області верхніх ясен над малими корінними зубами).

Очні лікарські плівки — стерильні, розчиняються в слізній рідині і випускаються в герметично закупорених флаконах. Очні лікарські плівки не викликають подразнення кон'юнктиви, не порушують зору, мають тривалість дії більше 24 годин, дозволяють точно дозувати лікарську речовину і є стабільнішими в порівнянні з очними краплями.

Правила виписування.

Виписуються в скороченій формі.

Після вказівки **Rp.**: слідує назва лікарської форми з великої літери в родовому відмінку однини (**Membranulae** або **Membranulae ophthalmicae**), далі після **cum** (с) слідує назва лікарської речовини в орудному відмінку однини з великої літери і його кількість в грамах. Друга строчка — **D. t. d. N...** (Дай таких доз числом...). Остання строчка - **S.** і сигнатура.

Rp.: Membranulae cum Trinitroloneo 0 001

D.t.d. N. 10

S. Пластинку наклеїти на ясна, притискуючи пальцями.

Rp.: Membranulae ophthalmicae cum Pilocarpini hydrochloridi 0,0027

D. t. d. N. 30

S. Плівку за допомогою очного пінцета поміщати за нижню повіку 1 раз на добу.